

Wasundi

När du var yngre, omgjordade du dig själv och gick vart du ville; men när du bliver gammal, skall du nödgas sträcka ut dina händer, och en annan skall omgjorda dig och föra dig, dit du icke vill. (Joh 21:18)

Det är omöjligt att utelämna Wasundi ur denna samling av berättelser om händelser av skiftande slag från missionsfältet. Det var ju den platsen och det namnet som blivit kvar i vårt minne från de första tiderna på arbetsfältet i Kenya. Visserligen blev den planerade arbetsplatsen i Maragoli inte vad vi hade tänkt oss. Gud hade helt andra uppgifter för oss då vi väl hade kommit till Kenya. Om allt detta oförutsedda, som vi fördes in i, har jag skrivit om i annat sammanhang mera ingående. Här skall jag redogöra för några händelser vi var med om på Wasundi.

Wasundi är en plats bort om ekvatorn norr om staden Kisumu. Området kallas Maragoli och därmed menar man ett större område bestående av flera kommuner. Namnet kommer från maragolierna, en folkstam bland många andra som invandrat från norr till trakterna kring Viktoriasjöns norra del.

Olika missionssällskap, såväl protestantiska som katolska, har arbetat bland maragolierna från 1900-talets början. De finns kvar mer eller mindre aktiva. Det som förvånar besökaren är de många sekter, "utbrytare" från missionssällskapen och kyrkorna. Problematiken kring dessa utbrytningar har man funderat över i många år och som alltid finns det olika åsikter om vad som föranledde och ännu i dag föranleder utbrytningarna.

Allt nog. Maragoli var vid vår ankomst till Kenya hösten 1963 ett område som varit föremål för en intensiv missionsverk-

samhet. Någon luthersk mission fanns inte med bland de olika missionerna, men det existerade vid vår ankomst en liten luthersk församling i Maragoli. De samlades på Wasundi. Deras ledare var en lekman, Elam Musinde.

Bibeltrogna Vänners missionär, då president för den blivande självständiga lutherska kyrkan i Kenya, pastor Martin Lundström, hade kontakt med maragolierna och Elam Musinde. – Det var Martin Lundström som vid ett besök i vårt land tog upp frågan om Evangeliföreningen kunde tänka sig ett missionsarbete i Kenya? Därmed var början gjord och efter en tid av förhandlingar och många samtal beslöt Evangeliföreningen att börja ett arbete i Kenya.

Maragoliland skulle bli det nya fältet

Wasundi i Maragoliområdet var den plats som anvisades oss. Där fanns alltså redan en liten början till luthersk verksamhet. En tomt för den blivande missionsstationen Wasundi anvisades och det lutherska arbetet i Kenya skulle därmed utvidgas mot norr.

Det kan vara på sin plats att här påminna om att maragoliområdet är tätt befolkat. En sammanhängande bebyggelse såväl på höjderna som i dalarna, det finns gott om båda delarna i Maragoli, ger ett intryck av överbefolkat område. Samhället är jämförelsevis väl utvecklat. Maragoli skulle passa oss nybörjare, tycktes det oss. Men det blev annorlunda än vi tänkt.

Hösten 1963, den 28 oktober, anlände Evangeliföreningens första missionärer, d.v.s. vår familj, till Kenyas huvudstad Nairobi. Vi hade haft en god resa utan större missöden. Familjen, våra två barn jämte vi föräldrar, var lyckligt framme i Kenya där vi skulle stanna i fem år utan avbrott.

Missionär Martin Lundström med hustrun Gunborg tog väl hand om oss de första dagarna och efter en knapp vecka ställdes färden västerut till Kisii högland, där det lutherska arbetet hade

påbörjats redan år 1948. Två större missionsstationer hade byggts upp, Itierio och Matongo. En omfattande verksamhet kring dessa stationer hade vuxit fram.

Nu var vi på väg till Matongo där vi nykomlingar skulle få bo i en för tillfället ledig missionärsbostad. Maragoli var vårt mål men Wasundi kunde inte omedelbart räkna med vårt intåg. Där var många olika saker som måste ordnas, byggas och ses över innan någon missionärsfamilj kunde flytta in.

Avståndet mellan Matongo och Wasundi är långt över hundra kilometer och vid denna tid var även de s.k. huvudvägarna sandvägar. Resorna tog lång tid. Men i Afrika finns tid. Man lever verkligen efter Skriftens ord "allt har sin tid". Människorna har inrättat sitt liv i den ordningen.

Missionär utan egen bil

Till en början hade vi ingen bil. Det blev att anlita allmänna färdmedel, det betyder bussar. Det finns i allmänhet gott om såväl fordon som busslinjer, men det är inte sagt att allt fungerar såsom vi förväntar oss. Tidtabeller med avgångar och ankomster har breda marginaler, om bussen överhuvudet kommer fram. Det fanns vid denna tid många oförutsedda hinder som kunde försinka en bussfärd med timmar.

Min första resa till Maragoli och Wasundi, norr om ekvatorn, gjordes i sällskap med Martin Lundström. Vi började färden i tidig morgon, först till Kisumu och därifrån till Maragoli. Med oss i bilen hade vi två unga män som var elever i bibelskolan på Matongo. De var maragolier. De har senare gjort sig kända såväl inom den lutherska kyrkan i Kenya som inom annan verksamhet. De heter Henry Luyai och Festo Msuga. Dessa två underhöll oss med sång under färden upp i bergen mot Maragoli och Wasundi.

Lundström beslöt efter överläggningar med de två medresenärerna att ta en genväg till Wasundi. Det visade sig att det

Det fanns en hel del att göra åt huset i Wasundi när vi kom dit. Så småningom fick vi också en bil.

blev såsom man brukar säga, "genväg blir senväg". Det hade regnat hela natten och den lilla vägen, eller rättare sagt stigen, var närmast ett dike med vatten och jord. Flera gånger var vi ut och försökte få bilen framåt i lervällingen.

När vi hade kommit över det besvärligaste avsnittet av "genvägen" mötte oss en hop människor som under rop och med hotfulla gester stoppade oss. Vad stod på? Jo, en kvinna hade hamnat i en bisvärm och var illa stungen. Nu ville de att vi skulle föra henne till någon lokal sjukstuga. Vi som var på väg till ett första sammanträde på Wasundi kunde inte avbryta färden för andra uppgifter. Vi var redan försenade. De förstod att vi inte kunde åtaga oss någon sjuktransport denna gång och vi fick köra vidare.

Omsider var vi framme vid Wasundi, platsen för vår missionsstation. Visst var det med stor nyfikenhet och spänning jag såg fram emot att se Wasundi. Det hade talats och skrivits en hel

del om den planerade stationen i Maragoli och att det var här vi skulle bosätta oss och börja arbeta. Vad skulle möta oss här? Hur skulle vårt liv bli i det främmande landet?

Endast män mötte på Wasundi

En skara människor, kanske ett tjugotal, hade samlats på den anvisade tomten. Skaran bestod av män. Jag minns inte jag såg någon kvinna i hopen. Det förvånade mig! Men det skulle senare framgå varför där var endast män. Just nu var jag mycket intresserad av vad jag såg och upplevde.

På tomten fanns två byggnader av vilka den ena, något större, kallades Norrbacks hus och den andra kallades rätt och slätt stationens hus. Det var fråga om "jordhyddor" av det slag man ofta ser i området.

"Norrbacks hus" intresserade mig mest. Tomtens storlek var det omöjligt att få någon uppfattning om. Den ligger på en ganska brant sluttning och sträcker sig ända ned till ett vattendrag. Den lägsta delen är mycket brant och var vid denna tid bevuxen med skog. Övre delen av tomten var röjd och fri från buskar och stubbar. Där fanns inte någon form av odling. Gräset var röjt och allt verkade städat för vårt besök.

Mötesspråket var swahili och därmed kunde jag inte följa med vad som avhandlades. Någon del översattes senare till engelska, men jag blev knappast så mycket klokare av översättningen. Jag tog mig för att under sammanträdet gå ta en titt på "Norrbacks hus". Där fanns många intressanta ting att se på.

Byggnaden var "semipermanent". Det betyder att det är byggt på traditionellt sätt enligt gammalt mönster. Väggarna bygges av slanor och lera och golvet utgöres av tillstampad jord. Rummen, många och små i detta fall, hade mellanväggar och av samma material. Alla rum var försedda med dörrar. Det var enkla dörrar av bräder. Mellantak fanns inte i huset och taket bestod av den vanliga takplåten som används i landet. Jag vandrade

omkring i byggnaden. I längdriktningen finns en korridor och de små rummen ligger på sidan av korridoren både till höger och till vänster.

Kan vi bo så här?

Visst blev jag betänksam och undrande. Hur skulle Märta och pojkarna kunna bo här? Det var en hel del frågor som kom för mig. Hur var det med köket? Det fanns inte. Man kokade vanligtvis på en "jiko", öga, som närmast kan förliknas vid en kittel med eldstad. I "jikon" har man kol och ganska snart blir det möjligt att koka på "jikon".

Hur var det med toaletten? Det fanns ingenting av det slaget i byggnaden men ute fanns ett ordinärt litet hus för de behov vi alla har dagligen. Vatten? Plåttaket hade takrännor som ledde regnvattnet till en stor plåttank. En sådan tank finns vid alla bostäder på missionsstationerna. Det regnar bra och i allmänhet finns det vatten i tanken. Var kunde man tvätta sig? Därute. Var kunde man tvätta kläder? Därute.

Sammanträdet var snart slut och min vandring kring vårt tilltänkta hem var också färdig. Jag var nog ganska omtumlad och olycklig. Hur skulle vi få detta hus beboeligt för en familj från Finland? Vem kunde hjälpa mig? Huru mycket skulle det kosta? Hade vi pengar? Allt detta och mera därtill malde i min hjärna då jag vandrade till sammanträdesplatsen, en bit bort på tomten. Hur skulle Märta reagera då hon fick se det blivande hemmet? Någon av afrikanerna frågade vad jag tyckte om huset. Jag vet inte om jag svarade något på den frågan. Martin Lundström var optimist.

- Du förbättrar en hel del av huset och så har ni en tillfällig bostad. Senare bygger ni ett helt annat hus, var hans kommentar.

Det var kväll och det afrikanska mörkret hade lagt sig över bygden. Mötet avslutades. Vi satte oss i bilen för en lång hem-

färd till Matongo. Jag fick litet mera information om mötet och vad som där avhandlats. Det visade sig vara fråga om oklarheter i den lilla gruppens räkenskaper. Huruvida man kommit till någon lösning på problemen fick jag ingen reda på just då.

Vi körde vidare i regn och mörker på den slingrande vägen och jag blev trött av resan. Säkert hade spänningen inför det första besöket gjort sitt till att jag blev så utmattad. Vi kom hem till Matongo. Vid Märtas bord, som där väntade oss, fick jag nya krafter och vi kunde ännu samtala en stund innan det blev läggdags. Men visst var det svårt att somna efter det första besöket på Wasundi.

Martin Lundström gav mig råd hur jag skulle gå vidare. Huset måste få en ordentlig översyn. Väggarna, invändigt, måste få en rappning, golven beläggas med cement, mellantak i alla rum och inredning såsom bord och skåp i det rum som skulle kallas kök.

Jag fick tag på en husbyggare som enligt uppgift skulle vara kunnig att utföra vad jag behövde. Det visade sig att han var en ganska bra arbetare och därutöver en hygglig man. Vi kom bra överens under vårt samarbete. Han hade med sig ett par tre man som dock var några klasser sämre än "mästaren".

Upptas arbetet på rätt plats?

Innan arbetet med huset påbörjades hade man ordnat en större fest för de nyanlända missionärerna på Wasundi. Programmet man hade ordnat var minst sagt "omväxlande". Det var knappast någon "evangelifest" i vår mening. Man hade även "gycklare" inkallad och det var ju ganska främmande för oss. Jag höll en kort andakt och missionär John-Erik Ekström predikade. Mycket folk var på plats. Man hade tydligen inbjudit folk från "vägar och stigar" till festen. Märta och pojkarna var med. Vi hade varit där en gång tidigare så det var nu andra gången hela

familjen var på plats. Ingen av oss var särskilt optimistisk efter festen på Wasundi.

Det fanns inslag som gjorde att vi ställde oss frågande till hela verksamheten på platsen. Visserligen måste man beakta att vi var nykomlingar och okunniga om det mesta som hör till afrikansk kultur. Därtill var ju språket ett allt överskuggande problem, vi förstod ju inte vad som sades och vad det hela gick ut på. Förståelse av språket är viktigt, men visst minns jag vad BV:s missionär Anna-Brita Albertson sade till mig då jag en gång beklagade mig över att man inte visste vad som talades.

- Gustav, ibland är det lyckligare för dig om du inte förstår allt som sägs.

Hon hade alldeles rätt. Det förstod jag först långt senare.

Vi hade nu fått en viss uppfattning om Wasundi och verksamheten i Maragoli. Men det var först efter några månader vi flyttade in till Wasundi. Därmed kunde vi få en bättre och grundligare uppfattning om "vårt tänkta arbete" i Maragoli. I det följande skall vi återkomma till livet på Wasundi och hur vi kunde anpassa oss till de villkor vi skulle leva med. Vi hade hela tiden en fast förtröstan till Herren att han skulle leda allt till det bästa.

Alla Herrens vägar är nåd och trofasthet. (Ps 25:10)

Det fick vi nog uppleva under vår tid på Wasundi.

Resor, vaccinationer och vardagslivet

Solen skall icke skada sig om dagen, ej heller månen om natten. (Ps 121:6)

Arbetet på Wasundi började med att vårt hus genomgick en om- och tillbyggnad. Vi bodde på Matongo och för mig blev det att göra många resor till Wasundi och där följa med arbetet. Utan bil nödgades jag anlita bussar och gå den sista biten till fots från Mbale marknad till Wasundi. Någon natt sov jag över i det halvfärdiga huset och någon natt tog jag mig ned till staden Kisumu där jag övernattade i ett anspråkslöst gästrum på KFUM, för att igen följande morgon ta en buss upp till Maragoli. Efter några dagar av kommande och farande tog jag bussen hem till Matongo. Bussresorna tog sin tid, men var enligt min mening en utmärkt "grundkurs" för missionären. Resorna gav mig många nyttiga lärdomar.

Många oförutsedda överraskningar fick jag vara med om. Jag satt i en buss från Kisumu på väg mot Maragoli och den var, som alltid, fullpackad med folk. Några kilometer utanför staden stoppades bussen av två poliser.

- Alla ut ur bussen och ställ er i kö.

Vad såg jag? Jo, några tiotal meter in i bushen hade man placerat ett litet bord och vid bordet stod två sjukvårdare i vita rockar. På bordet brann en spritlampa. Alla skulle vaccineras mot smittkoppor. Jag försökte förklara att jag redan var vaccinerad och därför behövde jag ingen ny vaccination."

- Ställ dig kön, var svaret.

Fram med armen, en snabb putsning, vaccin på huden och med en kraftig nål stack man hål på huden där vaccinet drop-pats. Jag försökte protestera och garanterade att jag redan var vaccinerad mot smittkoppor.

- Så säger alla. Ställ dig i kön och håll dig lugn.

Jag fick samma dos som andra. Bytte man nål? Nej, den man hade till verktyg drogs ett par gånger genom spritlågan och så ansågs den vara ren. Nästa. Jag tog ännu till orda och frågade om man fick något papper på denna vaccination? Det kan ni utläsa från er arm när det behövs. Alla in i bussen och resan kunde fortsätta. Något men av vaccinationen kunde jag inte konstatera. Senare skaffade jag ett intyg över alla erhållna vaccinationer och det var bra att ha till hands andra gånger.

Räddad undan vaccination

Endast en gång var jag illa ute. I sällskap med Sven Klemets var vi på resa för att hämta vår son Thomas från internatskolan i Bukoba i Tanzania. Vi färdades med bil genom Uganda och utmed Viktoriasjöns västkust mot gränsen mellan Uganda och Tanzania. Gränsen utgörs av en mindre älv, River som de själva säger. Trafiken skötes med färja över älven. Allt gick bra fram till färjstället där man åter genomförde en vaccination av något slag. Kontrollen var sträng och några undantag fanns inte.

- Alla ställer sig i kön. Ingen överfart innan vaccinationen är klar.

Nu var det mera kritiskt. Vi måste ställa oss i kön och man hade en spruta och tydligen endast en nål. Något byte såg vi inte till. Under polisens övervakning höll man oss på plats. En av sjukvårdarna kom och frågade vilka vi var och vart vi var på väg.

- Stig ut ur ledet. Ni kan inte ta den här vaccinationen. Res vidare.

Vi drog en suck av lättnad och med tack till Gud för att allt

ordnade sig skyndade vi till bilen och ombord på färjan. Vi var verkligen ängsliga den gången. Men Herren räddade oss från något värre.

Omsider var tiden inne för oss att flytta till Wasundi. Visst var det spännande och ovisst. Hur skulle vi klara oss? Vad hade framtiden i beredskap åt oss? Frågorna var många, men några svar hade vi inte. Vi satte vår lit till Herren och hans ledning.

På Wasundi försökte vi inrätta oss på bästa sätt. Det första som vi uppmanades att ordna var frågan om nattvakter. Alla missionssationer har en eller flera nattvakter. Det behövdes även på Wasundi. Två äldre män anmälde sitt intresse och vi hade en kort intervju med dem. Det blev så att båda anställdes.

Trygghet i Herrens händer

De skulle under nattens timmar vaka över Wasundi. Den ena från sex på kvällen till midnatt och den andra från midnatt till morgon. Det bestämdes att de skulle byta så att respektive vakt fick såväl kvällspass som morgonpass. De var försedda med en tung militärmantel från kolonialtidens engelska restlager. Natten kan bli sval uppe i bergen. Till utrustningen hörde ett välslipat spjut och den stora kniv, som kallas "panga" och användes till det mesta i dagliga livet. En klubba, som kallas "rungu", ingick också ibland i utrustningen.

Kvällsvakten anmälde sin ankomst och gjorde en besiktning av hela området. Kände på dörrar och såg efter att ingenting hade glömts vind för våg. Han uppvisade åtminstone i den snabbt kommande skymningen nit och allvar i sin uppgift. Vi hade ingen annan belysning än stormlykta (nötslykton, som den kallas på min hembygds mål). Den tid vi hade stormlyktan tänd rörde han sig kring vårt hus.

Hur det var då vi somnat vet vi inte. Kanske somnade han själv på lämplig plats? Men Herrens änglar vakade – och vakar – över oss dag och natt. Vi sov tryggt.

Hur byte av vaktturer gick till vet jag inte. Måhända var det en formalitet som de skötte på egenhand efter eget mönster. Den som hade morgonvakten hade specialuppgifter. Han skulle se till att det fanns vatten i en stor aluminiumbalja som stod på en av stenar ordnad eldstad utanför vårt hus. Icke nog därmed. Klockan sex på morgonen skulle vattnet vara varmt. Han började således elda under det stora fatet en timme på förhand.

När jag efter sex tog mig en tripp ut i den svala morgonen kunde han avlämna rapport om vad som timat under natten. Vanligen var det inte något att tala om. Därmed kunde han söka sig hemåt.

Dagvakt och shambaboy

I ett senare skede hade vi även en "dagvakt" som höll ett öga på Wasundi och de människor, kända och okända, som tog sig en titt på vad vi hade oss för på stationen. Ofta var jag ute på resor men Märta fanns på plats med våra två barn. Elam Musinde, som residerade i den andra byggnaden på Wasundi, var ibland ute i olika ärenden och därför behövdes det en dagvakt då ingen annan man fanns på plats.

Senare kombinerades dagvaktens syssla med arbete som "shambaboy". Vi hade en man som utöver den allmänna övervakningen skötte våra små planteringar. Vad kan ordet "shamba" betyda? Det betyder egentligen "åker" men användes i allmänhet som benämning på alla odlingsbara täppor.

Vår "shambaboy" hette Zedekea Masaya. En mycket god arbetare och pålitlig i alla avseenden. I dag har han utbildats till predikant i den lutherska kyrkan. Med tacksamhet tänker vi på honom.

Det fanns orsak att hålla sig med såväl nattvakt som dagvakt. Wasundi ligger isolerat med att fåtal närliggande grannar. En vaktman behövs på platsen. Det stora problemet till en början var ju att vi inte kunde tala med nattvakterna desto mera än

enstaka korta meningar och det går ju inte att använda samma meningar hela tiden. Zedekea Masaya talade engelska. Detta blev oss till stor hjälp i många olika situationer.

Vattenfrågan måste lösas

Jag har tidigare nämnt vattentanken, som samlade regnvatten för dagligt bruk. För framtiden behövdes flera tankar eller en brunn. Man såg sällan eller aldrig brunnar. Någon har jag sett under våra år i Kenya. Man höll sig till andra källor s.s. strömmar, vattensamlingar eller källor. Vi beslöt att göra ett försök. På tomten hade funnits ett stort eukalyptusträd. Det fanns inte kvar då vi kom till platsen. Men stubben fanns kvar.

Då Sven och Linnea Klemets kommit till Wasundi våren 1964 var det många och stora frågor vi hade att ta ställning till. Hur skulle vår verksamhet utvecklas på Wasundi? Vattenfrågan var en sak vi måste lösa om det skulle bli någon utvidgad verksamhet på Wasundi.

Stubben från det nämnda eukalyptusträdet stod kvar som ett vittne från tiden före vår ankomst till Maragoli. Trädet måste ha varit stort eftersom stubben hade enväldig omkrets. Nu menade vi, att eftersom ett så stort träd hade vuxit upp på platsen, så måste det finnas rikligt med vatten där trädet stått. Kanske var där rent av en källa?

Vi arrangerade en talko med många deltagare och stubben grävdes loss och drogs med manskraft fördelad på många rep upp ur sitt läge. Någon källa porlade inte under stubben men ved skulle vi få i stor mängd. Rötterna var många.

Slagrutan gav olika resultat

Nu tog vi till slagrutan, mera på skämt, för att undersöka den tänkta platsen för en brunn. Det fanns många åskådare som andlöst följde våra förehavanden. Jag har inte något minne av att de skulle ha sett något liknande tidigare. Man grävde ju inte brun-

nar och därmed behövdes heller inte något sökande. Vi fick olika resultat allt efter som vi sökte vid gropen där trädet växt. Vi bytte även träslag för att kontrollera att vi valt rätt virke till slagruta. Vi tröttnade och diskuterade vidare.

Vi beslöt att gräva en brunn på platsen där trädet stått. Tre bröder åtog sig att gräva en tio meter djup brunn. Till saken hör att marken består av ett övre jordlager av olika tjocklek. I det jordlagret odlar man och i allmänhet är det fråga om fruktbar jord som ger goda skördar. Under detta lager ligger ett helt annat lager. Det är hårt packat och kan inte bearbetas med spade utan måste "knackas" loss med ett lämpligt redskap av typ järnspett. Hur djupt det går vet jag inte. Men nu visade det sig att detta hårda lager är av sådant slag att det inte rasar. Föjaktligen kan man gräva en brunn utan risk för ras och brunnsringar är överflödiga. Vi hade gjort upp med Elija Shevei och hans två bröder om ett pris och de skulle gräva tio meter på den plats där trädet stått.

Det blev inget vatten

De höll på ganska länge men arbetade enträget med sin uppgift. Det var med spänning vi följde med grävandet. Hur skulle det gå med vårt projekt? Fanns det vatten under trädet? Vi blev mer och mer övertygade om att där inte fanns något vatten. Det blev som vi hade börjat ana i ett tidigt skede. En dag lodade vi hålet och brunnen var drygt tio meter djup och kruttorr. Vi tackade bröderna för deras arbete och förstod att vi hade misstagit oss.

Vi behövde ett bättre utedass och beslöt bygga ett stabilt lock på den tänkta brunnen. Väggar och tak uppfördes och vårt verk var färdigt för den gången. Det var ett steg framåt.

Vad afrikanerna talade om vårt projekt vet man inte men sannolikt fick de sig ett gott skratt kring kvällsbrasan. Då återgavs "de vitas" misslyckade försök enligt konstens alla regler. Detta må vara dem väl unnat, men visst hade vi trott att det fanns vatten på den plats vi utpekade.

Långt senare mötte jag brunnsborrhare från Sverige. De borrade efter vatten för stora statliga inrättningar av olika slag såsom skolor och sjukhus. Sannolikt var dessa företag som utförde borrhningarna subventionerade genom statliga hjälporganisationer och andra fristående organisationer. Brunnsborrharna kunde berätta om mycket olika djup som man måste borra för att komma till vatten. Utanför staden Homa Bay borrade man sexhundra meter utan att komma till vatten. Vid en större skola intill marknaden Oyugis hade man borrarat cirka hundra meter för att få fram gott vatten i tillräcklig mängd. Vår tiometers "grop" var dömd att misslyckas, men det förstod vi senare.

Själva tomten tilldrog sig givetvis vårt stora intresse. Hur skulle vi planera Wasundi? Vad hade vi i tankarna för en framtida verksamhet? Det sistnämnda, en framtida verksamhet, var väl ganska svårt att bestämma där vi stod mitt på denna lilla röjningen i bushen. Vi hade tänkt på vattenfrågan. Den måste lösas på ett eller annat sätt. Det regnvatten vi kunde samla i vår tank var avsett för tillredning av mat och dryck. Mer än så kunde man inte räkna med. Vi måste få mera vatten.

Tomtens brant som bara delvis var röjd slutade vid en bäck. Den kunde vid regntid och andra häftiga regn stiga och var då att förlikna vid en å. Där fanns vatten hela tiden. Från denna å kunde man dra en vattenledning upp till tomtens centrala delar. För att få upp vattnet måste det till en pump och en motor som drog pumpen. Följaktligen blev det samtidigt fråga om en motor med generator, som kunde ge oss ström. Den strömmen kunde ge den kraft vi behövde för att få upp vattnet.

Fortsätta eller inte?

Sven Klemets tog itu med dessa frågor. Han beräknade, mätte och tog reda på vad var sak kunde kosta. Hos affärsmännen i Kisumu var man redo att skaffa fram det vi behövde och visst var det en betydande skillnad på priserna.

Vi återkom till grundfrågan om vi skall fortsätta på Wasundi. I så fall måste en del investeringar göras. Investeringar i vattenförsörjning och elström kostade ganska mycket och därför måste vi vara helt övertygade om att Evangeliföreningen verkligen avsåg att arbeta vidare i Maragoli.

Givetvis stod vi hela tiden i kontakt med föreningens ledning i hemlandet. Detta skedde brevledes och det tog sin tid innan ett brev anlände till Helsingfors eller till Maragoli. Men hur skulle ledningen i Helsingfors kunna säga vad som borde göras?

Omöjligt. Därför föll det på missionärerna att steg för steg lägga upp en plan och samtidigt följa med utvecklingen kring Wasundi och arbetet i Maragoli. Den lokala befolkningen såväl inom församlingen som utanför följde med våra förehavanden. De var av den åsikten att vi verkligen menade allvar med vårt arbete på Wasundi.

Innan vi kommit till något beslut kallade kyrkan Sven och Linnea Klemets att arbeta på Itierio station. Av olika omständigheter var den stora stationen i behov av en föreståndare. Nu kallades vårt andra missionärspär till uppgifter på annat håll. Detta såg vi som en Guds fingervisning för oss att lägga de stora planerna för Wasundi åt sidan. Vår familj stannade kvar på Wasundi. Vi var åter ensamma i Maragoli och arbetade vidare.

Byggnadsarbete

Om Herren icke bygger huset, så arbeta de fåfängt, som bygga därpå. (Ps 127:1)

Vi vill gärna bygga och vara mästare. Gud får visst välsigna oss när den tiden är inne, men mästare ville vi vara. På Wasundi ville jag vara mästare. Vi hade ingen byggnad där vi kunde fira gudstjänst. I en liten lummig dunge på Wasundi samlades vi i skuggan av några träd då gudstjänst eller andra motsvarande samlingar skulle hållas. Allt gick bra utom då det kraftiga störtregnet kom och det kunde ske ganska ofta. Jag var då av den åsikten att en kyrka borde byggas.

Bygga en kyrka? Det låter övermodigt. Nu var det inte fråga om någon katedral eller ens en vanlig bykyrka i vår mening. Den skulle byggas enligt lokala metoder och till ringa kostnad. Men jag behövde en ansvarig, en "byggmästare". Den som ansvarade för utbyggnaden av vårt hus kunde vara en lämplig man för uppgiften. Jag sände bud till honom att han skulle komma till Wasundi. Redan följande morgon klockan sex knackade han på dörren!

- Du ville tala med mig och därför har jag skyndat hit i tidig morgonstund.

- Välkommen. Stig in i mitt lilla arbetsrum, som egentligen var en större farstu till den tidigare nämnda korridoren i huset.

I korthet berättade jag vad som var mitt ärende och jag önskade att han skulle åtaga sig uppgiften. Han förklarade sig villig att bygga kyrkan.

Nu måste jag börja rusta mig för morgonmål och annat viktigt för den gryende dagen och vi beslöt därför att han skulle återkomma på eftermiddagen för vidare samtal och planering. Vi skulle även då göra vissa beräkningar för kostnaderna för bygget.

Wasundikyrkan planeras

Tidigt på eftermiddagen var "mästaren" på Wasundi och knackade på min dörr. Vi gick ut på tomten och började söka en lämplig plats för kyrkan. Vi kom gemensamt fram till att en jämn plats i närheten av den tidigare nämnda dungen kunde vara lämplig. Jag hade beräknat att kyrkan kunde bli ca 8 x 10 meter. En enkel dörr på kortsidan och två fönster på varje långsida. Glas i fönstren var inte aktuellt men däremot luckor som stängdes då kyrkan var tom.

Taket skulle bli korrugerad plåt. Byggnaden skulle uppföras så som det jordhus där vi bodde. Det betyder att man först reser stolpar i marken enligt de mått man utsatt för väggarna. Sedan skulle stolparna sammanbindas med slanor, såväl på insidan som på utsidan av de resta stolpraderna. Avståndet mellan slanorna kunde vara omkring trettio centimeter. Efter stommen byggde man i allmänhet taket. De "färska" jordväggarna skulle på så sätt skyddas för häftiga regn som hastigt drar in över området.

Då vi hade bestämt plats och beräknat vikesåtgång, spikar och takplåt satte vi oss i skuggan och började diskutera priset. Vi skulle förse dem med materialet och "mästaren" skulle ansvara för arbetet enligt vad vi kommit överens. Han skulle få hjälp av två till tre män som brukade arbeta under honom. Efter en ganska lång diskussion kom vi fram till en summa som vi båda kunde godtaga.

Virket skulle fällas i den lilla skog som fanns på tomten och det övriga lovade jag anskaffa från en affär inte långt från Wa-

sundi. Affärsmannen Gowind Sidibhai, en indier, hade allt det vi behövde och därtill lastbil som kunde transportera varorna till Wasundi. Följande dag skulle bygget påbörjas.

Nästa dag var "mästaren" och två medhjälpare till honom på plats och arbetet inleddes. För stolparna skulle det grävas hål på en halv meter i marken. Träd skulle fällas och kapas till rätt längd. Det gick åt många träd enbart till stolpar. Några rakare och bättre träd av lämplig tjocklek valdes ut till takstolar. Samtidigt kapades slankor som skulle utgöra stommen i väggarna. Det verktyg man flitigt använde var "pangan". Det är en att förlikna vid en röjningskniv hos oss. "Mästaren" hade såg, men i allmänhet var det bara han ensam som i viktiga arbetsmoment använde den.

Problem med kyrkbygget

Arbetet gick bra framåt och stommen till kyrkan tog form. Arbetet gick såsom jag hade föreställt mig. Så en dag när väggarnas trädelar var på plats och takstolarna lyftes upp var det som om arbetet skulle ha stannat. "Mästaren" och hans män blev allt långsammare i sina rörelser men samtalet desto högre. Jag förstod ju inte vad de sade, men något ovanligt hade inträffat.

Jag gick dit och kunde konstatera att "mästaren" inte ville låta mig komma närmare honom än på ett avstånd av tre till fyra meter. Då märkte jag att de alla var druckna. Fulla kyrkbyggare? Visserligen var ingen av dem medlemmar i vår församling men de borde ha vetat vad som gäller på en missionsstation.

Jag kallade på "mästaren" och gav honom besked: tag verktygen och försvinn sedan från Wasundi. De stod några ögonblick stumma men sedan tog de sin "panga" och gav sig iväg. Givetvis var det illa att driva bort dem under dylika former, men jag blev givetvis arg. Min häftiga natur kunde jag inte hejda. Men vad skulle ske med bygget och hur skulle fortsättningen bli?

På kvällen kom en ung budbärare till Wasundi med ett brev i sin hand. Han ville att jag skulle läsa det och om möjligt avge ett svar på brevet. Rätt gissat. Brevet var från "mästaren" som i väl valda ordalag bad om att få komma och tala med mig.

Jag besvarade brevet per omgående och bad honom komma till Wasundi följande morgon. Han anlände vid åttatiden och vi satte oss i mitt arbetsrum. Jag bad honom berätta vad han hade på hjärtat.

Det var i huvudsak två saker han ville. Han bad om förlåtelse att de börjat dricka i arbetet på kyrkbygget. För det andra bad han om att få fortsätta med arbetet såsom avtalat var. Själv hade jag ångrat att jag dagen innan varit så amper i mitt uppträdande och kunde med lättnad förlåta det som skett och att han är välkommen tillbaka och göra arbetet färdigt. Det kändes befriande.

Det blev givetvis tal om vad som hade timat på Wasundi. Man kan föreställa sig att det fanns olika åsikter om mitt handlande. Till mig yppade man ingenting annat än att det var beklagligt att en "mästare" uppträtt drucken på arbetsplatsen. Givetvis var det ännu mera upprörande att detta skedde vid ett kyrkbygge.

Kyrkbygget återupptas

En dag senare var alla på plats. Vi tog inte saken till tals desto mera och det gick framåt med arbetet. Till byggarnas förtjänst kan nämnas att de verkligen kunde åstadkomma ett någorlunda rakt och vackert tak. Vi skall minnas att inte en brädstump användes i bygget. Det var endast rundvike av olika slag, bättre och sämre, som fanns att tillgå. Så byggdes kyrkan.

Följande moment i arbetet var väggarna. På stommen av stolpar och slanor gällde det att av en seg massa bestående av jord och vatten fylla ut alla tomrum mellan slanorna. Väggen

blev tjock och nog så stabil. Byggnadsmetoden är inte så primitiv som man skulle kunna tänka sig. Det är åhundraårens erfarenhet som kommer till sin rätt och det är absolut ingenting att förakta. Under de förhållanden som där råder kan en byggnad bli fullt användbar.

Väggarna var på plats och nu återstod att tillverka luckor för de öppningar med en enkel ram byggts i väggarna. Här kom nu bräderna med i bygget. Dörren tillverkades på plats. En enkel dörr i en lika enkel karm. Såväl luckorna som dörren försågs med reglar som kunde låsas.

Enkel inredning

Kyrkbygget var färdigt. Nu återstod någon form av inredning. Det gällde rent praktiska föremål. Var kunde man sitta? Var predika? Altare?

Bänkarna byggdes av enklaste slag. Stolpar av lämplig sitt höjd slogs in i jordgolvet och ett antal plankor, som levererades av Sidibhai, placerades på stolparna och bänken var färdig. Jag byggde ett altare. Det skulle stå längst fram i kyrkan. Ett bord av ohyvlade bräder.

Altaret ställdes intill gavelväggen mitt emot dörren på andra gaveln. En enkel predikstol eller bokställning för predikanten fick plats till höger från altaret sett. Jag tillverkade ett kors av slänor och det placerades på väggen ovanför altaret. Bakom "predikstolen" uppsattes en större pappskiva på väggen med texten: "Yesu ni Mwokozi wetu". Det betyder "Jesus är vår Fräl sare". Arbetet med kyrkan hade kanske tagit en månad. Det mesta hade förlöpt utan större problem.

Sången ett framträdande drag hos maragolierna

Nu skulle det bli invigningen och öppnandet av kyrkan. Eftersom väggarna alltjämt var fuktiga av jord-vattenblandningen kändes det rått men behagligt i kyrkan. Dörr och luckor stod

öppna på dagarna för att varm luft skulle få cirkulera genom kyrkan.

Invigningen skulle ske inkommande söndag och det blev en fest som räknade många deltagare. Även om församlingen i Maragoli var liten kom det annat folk till sådana tillfällen. En del hörde till någon annan kyrka eller till någon sekt, andra åter var allmänt intresserade, som ville se vad vi hade oss för på Wasundi.

Maragolierna är goda sångare. En kör öppnade festligheten med sång utanför den stängda kyrkdörren. En av de äldre öppnade nu kyrkans dörr och församlingen kunde tåga in. Det fanns inte plats för alla inne i kyrkan, men man kunde genom den öppna dörren och de öppna luckorna följa med vad som skedde i kyrkan.

Efter en kort välsignelseakt, bibelläsning och körsång, började söndagens högmässa. Det var nu första gången vi kunde samlas till gudstjänst "under tak" och det var glädje bland de församlade. Wasundi hade fått en kyrka. Gud hade rikligen välsignat den lilla församlingen.

Det drog ut på tiden eftersom många ville framföra något efter högmässans slut. Det var tal och sång som utgjorde det fortsatta programmet. Det tog länge, men i Afrika har man tid. De två ljus som placerats på altaret brann ned i värmen hastigare än vad jag beräknat, så det blev att hämta nya med hopp om att de skulle brinna tills allt var över.

Festen avslutades med samvaro vid tebordet. Dagen var en festdag i församlingens korta historia. Just nu lyste solen från en molnfri himmel över Wasundi men samtidigt syntes hotfulla moln bortom bergstopparna. Det betydde regn och skaran skingrades med hast innan regnet skulle komma. Var dessa moln ett tecken på något mera än regn? Kanske. Det låg även hotfulla moln över den lilla församlingen och dess fortsatta verksamhet. Hur skulle Evangeliföreningens nyodling i Maragoli fortsätta?

Till alla folk

Det andliga arbetet på Wasundi var fyllt av många problem. Vi kanske tänker oss, att missionärerna bara har en sak att göra, att predika och undervisa i Guds ord. Det finns dock mycket annat som kommer med i missionsarbetet. Vi kommer till en helt främmande kultur och ett helt okänt samhälle. Vi fattar inte ens att så är fallet. I denna främmande kultur och i detta okända samhälle ingår många seder och bruk som för oss är helt okända. Därtill kommer spänningar och konflikter mellan klaner och familjer och även inom den egna familjen. På missionärerna faller många uppgifter. Det är inte bara "predikan och sång".

I församlingen fanns en man vid namn Elam Musinde. Han var församlingens ledare då vi anlände till Kenya och Wasundi. Man kan säga att han är begåvad. Det kan tilläggas att han egentligen är född till ledare.

Nu vet vi att en ledare måste bära stort ansvar för allt som sker inom det område han verkar. Ibland kan ledarskapet blanda en annars begåvad människa, så att otillbörliga medel tas till hjälp i vissa situationer. Detta skedde i den lilla församlingen i Wasundi. Vi var främlingar och saknade förmåga att sätta oss in i problematiken kring Elam Musinde och flera olika grupperingar inom den lilla församlingen.

Vi koncentrerade oss på predikan och undervisning med ofta återkommande besök ute i byarna. Samtidigt pågick liksom

på ett annat plan, på sidan om vår verksamhet, en maktkamp mellan grupperingarna. Musinde och församlingen i sin helhet deltog i det andliga arbetet och verkade helt införstådda med vårt arbete. Andakter, bibelstudier och gudstjänster, icke minst söndagens högmässa, samlade många församlingsmedlemmar. Samtidigt visste vi att det fanns kamp och oenighet inom församlingen.

Det var i längden omöjligt att hålla sig helt utanför konflikterna. Det fanns förhållanden som måste tas upp till diskussion och om det var möjligt finna en lösning på problemen. Därmed drogs vi in i de interna motsättningarna. Det kan hända att det var ett misstag att ta ställning "för och emot" i de olika tvistefrågorna. Men utan att ta ställning skulle vi ha blivit viljelösa redskap, utnyttjade parter i andras händer. Vi måste ha en linje i arbetet på Wasundi om vi skulle kunna fortsätta där.

Vi var unga på den tiden och på oss kan tillämpas orden i Joh 21:18 "du gick vart du ville". Hos oss fanns ganska mycket av ungdomlig iver och vilja. Vi ville att Wasundi skulle bli en Evangeliföreningens station i Maragoli. Men hur unga vi än var och hur starkt vår vilja än gav sig tillkänna gick det för oss såsom det skulle gå för Petrus: "du skall nödgas sträcka ut dina händer och en annan skall omgjorda dig och föra dig dit du icke vill" (Joh 21:18).

Så blev med vårt arbete på Wasundi i Maragoli. Vi måste flytta bort från Wasundi. Det kändes bittert att lida nederlag. Vi hade inte klarat uppgiften. Men Gud hade helt andra uppgifter i beredskap för oss. Det är slutligen inte så illa "att vara omgjord" av Herren. Han för alltid lycka och välsignelse med sig. *Han skall giva sin änglar befallning om dig, och de skola bevara dig på alla dina vägar. (Ps 91:11)*